[א]מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבי' אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו [א]אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל אשתמיטתיה הא דא"ר יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה ולרב חנן בר רבא דאמר הוראת שעה היתה קשיא הא מאן דמתני הא לא מתני הא גופא מצא בה תינוק מושלך אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל אמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל ומי אמר שמואל הכי והאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב אלא כי איתמר דשמואל ארישא איתמר אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים אמר שמואל [ב]ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים למאי הלכתא אמר רב פפא [ג]להאכילו נבילות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא [ד]להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ריש לקיש [ה]לנזקין ה"ד אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה לימא ליה אייתי ראיה דישראל את ושקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא אמר להו אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לכון:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה [ג]שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך [ו]אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה ומודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן

שהפה

מצא בה תינוק מושלך. משנה היא בסדר טהרות גבי עיר שישראלים ועובדי כוכבים דרים בה: **מחצה על מחצה ישראל.** לקמיה מפרש מאי איכא בין רוב ישראל למחצה על מחצה דפליג להו בתרי: **לא שנו.** דאם רוב ישראל ישראל: **אלא להחיותו.** ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך (ויקרא כה): **אבל ליוחסין לא.** דאם בת היא אסורה לכהן ואפי' ליכא למיחש משום אסופי כגון הנך דאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עג:) [ד]משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עובד כוכבים היא (א) ולמ"ד גיורת פסולה לכהונה אפילו קטנה זו אסורה לכהן דתרי רובי בעינן ליוחסין: **ושמואל אמר אף לפקח עליו את הגל.** בשבת משכינן ליה לישראל: **אשתמיטתיה.** לרבי ירמיה: **הא דאמר רב יהודה.** דהכא נמי תרי רובי הוו: **ולרב חנן בר רבא דאמר.** משמיה דרב: **הוראת שעה היתה.** והתם תרי רובי הוו וקאמר הוראת שעה היתה אבל לדורות לא בעינן תרי רובי: **קשיא הא.** דרב דאמר אבל ליוחסין לא אלמא רב תרי רובי בעי: **לא מתני הא.** דאמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי הוה מעשה וחד רובא הוה הלכך הוראת שעה היתה: **מי אמר שמואל הכי.** דלענין פיקוח נפש בעינן רובא: **אין הולכין כו'.** דאפילו בספק עובד כוכבים ספק ישראל ברוב עובדי כוכבים מפקחין: **ולענין פיקוח נפש אינו כן.** דאפילו ברוב עובדי כוכבים מפקחין דאין הולכין בה אחר הרוב: **למאי הלכתא.** כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עובד כוכבים הוא לכל מילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עובד כוכבים: **להאכילו נבלות.** בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אבידה ולנזקין: **להחזיר לו אבידה.** רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה. ועוד דאמור רבנן (סנהדרין דף עו:) המחזיר אבידה לכנעני[ה] עליו הכתוב אומר[ו] למען ספות הרוה את הצמאה שהשוה מצרים[ז] לחשיבתן של ישראל ונאמר[ח] לא יאבה ה' סלוח לו: **מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא.** להחזיר לו אבידה לא מצית אמרת דא"כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי: **לנזקין.** דתנן ב"ק (דף לז:) שור של ישראל שנגח לשור של כנעני[ט] פטור ושור של כנעני[ט] שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם וישראל לישראל תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם: **אילימא כו'.** וקאמרת דדיינינן ליה כישראל ומחייבת ליה לשלם לו חצי נזקו: **לימא ליה.** ישראל אייתי ראיה דהא מחצה על מחצה הוא וספיקא הוא: **לא צריכא כו'.** וקא תבע ליה ישראל נזק שלם לתם כדין כנעני[ט] ואשמעינן תנא דכישראל דיינינן ליה ולא משלם אלא חצי נזק דא"ל אייתי ראיה:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה או נתגרשה. ותובעת כתובתה: **והוא אומר.** אנתגרשה קאי. ולאלמנה היורשין אומרים לה אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה ושטר הכתובה אבד: **אם יש עדים.** על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה: **בהינומא.** בגמ' [יז:] מפרש: **וראשה פרוע.** אישטייבליד"ה שערה על כתפיה. כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: **אף חילוק קליות.** רגילים היו לחלק קליות לתינוקות בנישואי הבתולות: **קליות.** כשהשבולין לחין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקין לעולם: **ומודה ר' יהושע.** מפרש בגמ' [טז:] היכא קאי ומאי מודה:

שהפה

ולרב חנן דאמר הוראת שעה היתה. ולדורות סגי בחד רובא קשיא הך ולא מיסתברא ליה למימר דהוראת שעה היתה שהתיר בתרי רובי אבל לדורות לא סגי אפילו בתרי רובי: **מאן דמתני הא לא מתני הא.** פי' בקונטרס דרב חנן לא מתני דבקרונות של צפורי היה מעשה ולא הוה אלא חד רובא ולפירושו לא פליגי דלדורות לכ"ע בעינן תרי רובי ולא פליגי אלא במעשה היכי הוה ור"ת פי' דרב חנן לא מתני אבל ליוחסין לא וסגי לדידיה לדורות בחד רובא אבל קשה לפירושו לרב חנן תקשי ר' יוחנן בן נורי דאמר כמאן דסגי בחד רובא כדפריך לעיל ועוד דלא מיסתבר דשום אמורא יחלוק אההיא דאבל ליוחסין לא דרב גופיה קאמר לה בלא אמורא ולהכי אפירכא דרבי ירמיה לא משני מאן דמתני הא לא מתני הא: **אם** רוב עובדי כוכבים עובד כוכבים למאי הלכתא. לא מצי למימר לענין שלא להחיותו דמאי איריא רוב עובדי כוכבים אפילו מחצה נמי דדוקא ברוב ישראל קאמר רב דהוי ישראל להחיותו: **להחזיר** לו אבדה. הוה מצי למימר להחיותו כדאמר רב אלא נקט להחזיר לו אבדה דהוי רבותא טפי דאיסור גדול הוא [י]משום למען ספות הרוה וגו' אבל להחיותו לא הוי רבותא כל כך דהא [כ]מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל ואפי' לשמואל דאמר [ל]אין הולכין בממון אחר הרוב היינו [מ]במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן שבהיתר בא המעות לידו ומדעתו נתנם לו הלוקח אבל הכא מודי דאזלינן בתר רובא: **לא** צריכא דנגחיה תורא דידיה כו'. תימה דהכי נמי הוה מצי למימר מחצה על מחצה עובד כוכבים ומנגח תורא דידן לתורא דידיה [כולה מילתא הוי מצי למימר לענין נגיחה אלא ניחא בכל חד למנוא דבר חדש. מהר"ס]:

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה. אם יש עדים שיצאת בהינומא כו'. בדלא נקיטא כתובה איירי דאי איכא כתובה ניחזי כתובתה אם היא בתולה או אלמנה ואפילו למ"ד [נ]הטוען אחר מעשה ב"ד ואמר פרעתי נאמן מ"מ אין נאמן לומר כאן אלמנה נשאתיך מגו דאי בעי אמר פרעתי דמגו במקום עדים הוא:

ומודה רבי יהושע באומר שדה כו' דנאמן. מתוך פירוש הקונט' משמע דדוקא כשאין הלה תובעו ונאמן במגו דאי בעי שתיק אבל אם תובעו אינו נאמן ואינו נראה דהא קתני סיפא ואם יש עדים כו' משמע דדוקא אם יש עדים שהיתה של אביו אינו נאמן אבל אם אין עדים אע"ג דהלה תובעו נאמן מגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם מדלא נקט אם תובעו אינו נאמן ובגמרא נמי פריך וליתני שדה זו שלך היתה משמע דבהלה תובעו איירי ולכך משיב ודאי שלך היתה ולקחתיה ממך אבל אם לא תובעו אין שייך לומר שלך היתה כי מסתמא הוא יודע בעצמו דבר זה:

דאי

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה כה טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף לג:

צה ב ג ד ה מיי' שם הל' כו וטור ש"ע שם סעיף לד:

א ו מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה כה טור ש"ע שם סי' לו סעיף טו:

◆

תוספות רי"ד

האשה שנתאלמנה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים ר"י אומר אף חילוק קליות ראיה. פי' הוא אומר אנתגרשה קאי ולאלמנה אומרים לה היורשים אבינו אלמנה נשאך ואין לך אלא מנה ושטר כתובה אבד אם יש עדים על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה בהינומא שהיא סימן הבתולות כדמפרש לקמן וראשה פרוע שערה על כתפה וכך היה מוציאים הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. אף חילוק וכו' רגילין היו לחלק מיני פירות וקליות שהיו מיבשין השבלים כשהם לחים בתנור והם מתוקין ובנשואי הבתולות נותנים ומחלקין מהם לתינוקות ואי איכא עדי הינומא אע"ג שהיא אלמנה גביא בעדי הינומא ואע"ג דאיכא למיחש לפרעון וכל טענה דהוה מצי למיטען איהו ב"ד טוענין בעבור היתומים גביא כתובתה דהכי אמרינן בשנים אוחזין הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום דכל מעשה ב"ד כמאן דנקט שטרא בידיה דמי ותנן נמי בפרק הכותב הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ולא מצי למטען פרעתי עד שיראה שטר כתובתה קרוע או שובר והתם מוכח דלא מבעי' במנה מאתים שהיא תנאי ב"ד דגביא אלא אפילו תוספת בלא כתובה נמי גביא ולא מהימן לומר פרעתיך הלכך הי"נ

מסורת הש"ס

א) מכשירין פ"ב מ"ז יומא פד., ב) [נראה לר"י דמשום דדרשינן וחי בהם ולא שימות בהם ומשמע שלא יבא לידי מיתה בשום ענין לכך יש לחוש למיעוט ישראל. מ"י], ג) ב"ב לג: [ושם איתא שנתאלמנה], ד) הגה"ה פי' משלטי הדמיה. מתוקנין אבריו. פיתקא. קמיע של כתב. קמיעא. קמיע של עיקרין דהא חסה עליו והניחתו מחמת שאוהבת אותו ולא השליכתו למות, ה) בס"א: לגר, ו) [דברים כט], ז) בס"א: גוים, ח) [שם], ט) בס"א: נכרי, י) כדאיתא סנהדרין עו., כ) כדאיתא גיטין סא., ל) [ב"ק מו: וב"ב לג:], מ) [עי' תוס' ב"ק מו: ותוס' ב"מ ב: ד"ה איסורא ותוס' סנהדרין ג: ד"ה דיני ותוס' יומא פה.], נ) [עי' תוס' לקמן פח: ושם. בד"ה הילכה וכו' א"נ אי שמואל לית ליה דר' יוחנן וכו'].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל כו' ולמ"ד גיורת. נ"ב בפרק הבא על יבמתו דף ס ע"ב:

◆

לעזי רש"י

איצטייבליד"ה
[אישיביליד"א].
פריעת שער.

◆

מוסף רש"י

ואמר רב לא שנו. דאם רוב ישראל מחזקינן ליה לישראל, אלא להחיותו אבל ליוחסין. כגון אם נקבה היא שיהא כהן מותר בה, לא. ואפילו ליכא למיחש לאסופי כגון הנך דאמרינן במס' קדושין (עג:) תלי בדיקולא תלי פיתקי רמי תותרא משלטי הדמיה, חיישינן שמא כותית היא וגיורת אסורה לכהונה, ואע"ג דרוב ישראל מעלה עשו ביוחסין, דבעינן תרי רובי (יומא פד:).

הדרן עלך בתולה נשאת

האשה שנתארמלה. וטוענת לגבות כתובתה. א"נ במקום שאין כותבין כתובה, כדמפרש בכתובות (רשב"ם ב"ב צב: ועי' לקמן טז:). היא אומרת בתולה נשאתני. ויש לי מאתים (שם). כתובתה מאתים. ואע"פ שאין לה עדים מעידים על כתובתה ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה (שם).